

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 158/2023-32

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej a sudcov Rastislava Kaššáka a Miloša Maďara (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej JUDr. Andrejom Cifrom, advokátom, Janka Kráľa 5/A, Lučenec, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 9 Cdo 116/2021 z 24. októbra 2022 takto

r o z h o d o l :

Ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e.**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 11. januára 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením všeobecného súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia. Navrhuje uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 9 Cdo 116/2021 z 24. októbra 2022 zrušiť a vec vrátiť najvyššiemu súdu na ďalšie konanie. Zároveň navrhuje priznať jej náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Ústavný súd uznesením č. k I. ÚS 158/2023-19 zo 16. marca 2023 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavnú sťažnosť sťažovateľky na ďalšie konanie v celom rozsahu.

3. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že na Okresnom súde Lučenec (ďalej len „okresný súd“) sa od roku 2017 viedlo konanie (sp. zn. 9Csp/201/2017, pozn.) o zaplatenie 3499,04 eur s príslušenstvom a o určenie vlastníckeho práva k hnutelnej veci, v ktorom sťažovateľka vystupovala v procesnom postavení žalobkyne.

4. Okresný súd rozsudkom č. k. 9Csp/201/2017-140 z 23. mája 2018 rozhodol, že žalobu sťažovateľky o zaplatenie 3499,04 eur s príslušenstvom zamietal (výrok I). Zároveň zamietol aj žalobu sťažovateľky proti žalovanej o určenie, že osobný automobil [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], evidenčné číslo: [REDACTED], je vo vlastníctve sťažovateľky (výrok II). Žalovanej nepriznal voči sťažovateľke nárok na náhradu trov konania (výrok III).

5. O odvolaní sťažovateľky podanom proti rozsudku okresného súdu rozhodol Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej len „krajský súd“) rozsudkom č. k. 15Co/108/2019-178 z 25. septembra 2019 v spojení s opravným uznesením č. k. 15Co/108/2019-250 z 1. decembra 2020 tak, že rozsudok okresného súdu potvrdil (výrok I) a žalovanej nepriznal nárok na náhradu trov odvolacieho konania (výrok II).

6. Sťažovateľka podala proti rozsudku krajského súdu dovolanie podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“), o ktorom rozhodol najvyšší súd napadnutým uznesením tak, že dovolanie sťažovateľky odmietol podľa § 447 písm. c) CSP a sťažovateľke ako žalobkyni (zrejme malo byť žalovanej, pozn.) priznal nárok na náhradu trov dovolacieho konania.

II.

Argumentácia sťažovateľky

7. Proti napadnutému uzneseniu najvyššieho súdu podala sťažovateľka túto ústavnú sťažnosť, v ktorej namieta ústavne nesúladný výklad aplikovanej právnej normy všeobecnými súdmi. Ide o § 132 ods. 3 CSP, § 189 CSP v spojitosti s § 102 ods. 1 CSP a § 295 CSP. Sťažovateľka argumentuje, že žaloba, ktorú podala (ako spotrebiteľka), bola zamietnutá výlučne pre neunesenie dôkazného bremena t. j. pre nepredloženie „zmluvy o spotrebiteľskom úvere“ (ďalej len „zmluva“). Tou v čase podania žaloby nedisponovala, v dôsledku čoho už v samotnej žalobe podala okresnému súdu návrh na jej predloženie žalovanou, ktorá ju účelovo okresnému súdu ani na jeho trojnásobnú výzvu nepredložila (§ 189 CSP). Uvádza, že okresný súd takýto postup akceptoval bez toho, aby žalovanej uložil sankciu pre nesplnenie povinnosti uloženej súdom (§ 102 ods. 1 CSP). Namieta, že dovolací súd poukázal na nedostatok bdlosti sťažovateľky, resp. na jej možnosť zabezpečiť zmluvu na základe žiadosti žalovanej pred začatím súdneho konania, čo považuje za paradoxné vzhľadom na jej nepredloženie zo strany žalovanej ani na tri výzvy súdu. Všeobecné súdy podľa jej názoru uprednostnili dezinterpretáciu princípu kontradiktórnosti konania, čo malo za následok zamietnutie jej žaloby z dôvodu, že neunesla dôkazné bremeno. Všeobecné súdy jej odmietli poskytnúť súdnu ochranu s odôvodnením, že je výlučne povinnosťou spotrebiteľa, aby si sám zadovážil dôkaz, ktorým disponuje už len dodávateľ, a nie je povinnosťou súdu, aby procesne „donútil dodávateľa“ na predloženie dôkazu (došlo by k porušeniu kontradiktórnosti konania). Sťažovateľka s týmto posúdením nesúhlasí a výsledok konania hodnotí ako nespravodlivý a ústavne neudržateľný. Tvrdí, že pokiaľ by súdy mali zmluvu k dispozícii, je možné predpokladať jej úspech v merite veci.

8. Ústavný súd v tejto veci upustil od ústneho pojednávania, keďže na základe podaní účastníkov vrátane ich príloh a spisov predložených ústavnému súdu je zjavné, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci (§ 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde).

III.

Vyjadrenie najvyššieho súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

9. K ústavnej sťažnosti sa vyjadrila predsedníčka vo veci konajúceho senátu najvyššieho súdu, ktorá uviedla, že súd sa v napadnutom uznesení zaoberal všetkými dôvodmi prípustnosti, ktoré sťažovateľka označila, pričom rozhodol v súlade s jeho ustálenou praxou. Poukázala na to, že sťažovateľka v ústavnej sťažnosti zopakovala námietky uplatnené už v dovolaní a vyjadrila nesúhlas s rozhodnutím dovolacieho súdu. Vyjadrila presvedčenie, že výklad relevantných procesnoprávných a hmotnoprávných noriem bol v napadnutom uznesení podrobne odôvodnený. Podpredsedníčka najvyššieho súdu v nadväznosti na predmetné stanovisko skonštatovala ponechanie rozhodnutia v dotknutej veci na úvahe ústavného súdu.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

10. Ústavný súd uvádza, že zúčastnená osoba – [REDAKOVANÉ], si upovedomenie ústavného súdu o podaní ústavnej sťažnosti a o jej prijatí na ďalšie konanie prevzala 29. marca 2023. Konštatuje, že v konaní pred ústavným súdom nevyužila možnosť vyjadriť sa v stanovenej lehote.

III.3. Replika sťažovateľky:

11. Sťažovateľke bola výzva na vyjadrenie k prijatej ústavnej sťažnosti, t. j. replika doručená 19. apríla 2023. V stanovenej lehote možnosť vyjadriť sa nevyužila.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

12. Podstata námietok sťažovateľky v súvislosti s namietaným porušením jej práva na spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením najvyššieho súdu, ktorým bolo odmietnuté dovolanie sťažovateľky, je založená na tvrdení o nespravodlivom (arbitrárnom) a ústavne neakceptovateľnom výklade aplikovanej právnej normy – § 132 ods. 3 CSP, § 189 CSP a § 295 CSP, resp. neaplikovanie § 102 ods. 1 CSP v spotrebiteľskom spore, v ktorom došlo k popretiu podstaty a zmyslu uvedených zákonných ustanovení.

13. Sťažovateľka namieta, že ako žalobkyňa (spotrebiteľka) predložila okresnému súdu v podanej žalobe dôkazný návrh spočívajúci v tom, aby okresný súd uložil žalovanej povinnosť predložiť súdu úverovú zmluvu, keďže ňou v čase podania žaloby nedisponovala (strata pri sťahovaní, pozn.). Je toho názoru, že pokiaľ žalovaná ani na tretíkrát okresnému súdu dotknutú zmluvu nepredložila, okresný súd mal aplikovať § 102 ods. 1 CSP a vyzvať žalovanú na predloženie dôkazu pod hrozbou uloženia poriadkovej pokuty, čo nespravil. Namiesto toho žalobu zamietol s odôvodnením, že za takýchto okolností je bremeno tvrdenia na strane sťažovateľky a pokiaľ takýto listinný dôkaz ku dňu vyhlásenia rozsudku nepredložila, neuniesla dôkazné bremeno týkajúce sa tvrdenia, že žalovaná získala na jej úkor bezdôvodné obohatenie, keďže jej poskytla úver, ktorý je potrebné považovať za úver bezúročný a bez poplatkov.

14. Ústavný súd poznamenáva, že v obsahu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jemu porovnateľného práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru niet zásadných odlišností a je ich potrebné posudzovať spoločne (m. m. III. ÚS 236/2014).

15. Ingerencia ústavného súdu do výkonu právomoci všeobecných súdov je opodstatnená len v prípade jeho nezlučiteľnosti s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou (m. m. I. ÚS 74/02, I. ÚS 115/02, I. ÚS 46/03). V tejto súvislosti ústavný súd konštatuje, že uvedené obdobie platí, aj pokiaľ ide o skúmanie prípustnosti návrhu na začatie dovolacieho konania, jeho opodstatnenosti a pod. Uvedené však zároveň nevylučuje, že ústavne konformné posúdenie vlastnej právomoci najvyšším súdom je následne ústavným súdom preskúmateľné v konaní o ústavnej sťažnosti. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť teda predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (m. m. I. ÚS 13/00, I. ÚS 17/01, III. ÚS 268/05).

16. Ústavný súd teda skúmal, či najvyšší súd posúdil aplikáciu dotknutých ustanovení Civilného sporového poriadku ústavne udržateľným spôsobom.

17. Po oboznámení sa s napadnutým uznesením ústavný súd konštatuje, že najvyšší súd sa k sťažovateľkou namietaným skutočnostiam vyjadril v rozsahu jeho bodov 19 až 24. K § 185 ods. 2 a 3 a § 250 a nasl. CSP uviedol, že ich podstata spočíva v tom, že spotrebiteľ sa vo vzťahu k dodávateľovi/predajcovi nachádza v znevýhodnenom postavení, pokiaľ ide o „vyjednávaciú“ silu alebo úroveň informovanosti, a ich cieľom je v kontradiktórnom spore vyrovnať «*„nevýhodu“*» spotrebiteľa vo vzťahu k druhej sporovej strane (nemá dostatok znalostí, nevie uplatniť námietku premlčania, definovať neprijateľné zmluvné podmienky, t. j. vyžaduje sa zásah súdu v kontexte zachovania princípu rovnosti strán v konaní a ochrane práv spotrebiteľa). V kontexte zásady, že právo patrí bdelym (v súvislosti s opatrnosťou pri správe svojich záležitostí), najvyšší súd poukázal na samotné tvrdenie sťažovateľky, že zmluvou nedisponuje, keďže ju stratila pri sťahovaní, čo podľa názoru najvyššieho súdu nemá nič spoločné s nerovnakým postavením v úverovom vzťahu či s jej postavením ako spotrebiteľky. Za dôležitú okolnosť veci považoval prístup sťažovateľky, ktorá netvrdila inú objektívnu okolnosť, pre ktorú nemohla dôkaz predložiť bez vlastnej viny. Na podporu svojho záveru dovolací súd uviedol, že sťažovateľka vo veci nepostupovala starostlivo ani opatrne, keď zmluvu stratila a o jej predloženie nežiadala žalovanú pred podaním žaloby. Mal za preukázané, že vo veci neexistuje ani žiadny iný „rozumný dôvod“ opodstatňujúci prenos dôkazného bremena na žalovanú, resp. na súd (námietky nesprávneho procesného postupu). Sumarizoval, že vo veci bol aplikovaný § 189 CSP, avšak bezvýsledne, v nadväznosti na čo nebolo možné vykonať tento dôkaz. Podľa jeho názoru nebolo možné vyčítať súdom nižšej inštancie nesprávny procesný postup z dôvodu nesplnenia povinnosti žalovanej predložiť do konania úverovú zmluvu (vzhľadom na popísané skutočnosti). Reagoval aj na námietku sťažovateľky o neuložení poriadkovej pokuty žalovanej podľa § 102 ods. 1 CSP v súvislosti s nesplnením edičnej povinnosti. Dôvodil, že jej uloženie nepopiera práva ani povinnosti žiadnej zo strán konania a nemá ani žiadny vzťah k výsledku konania (bod 23 napadnutého uznesenia, pozn.). Pre doplnenie ústavný súd uvádza, že súdy sa vo veci sťažovateľky zároveň explicitne vyjadrili aj k aplikácii § 132 ods. 3 a § 189 CSP (najmä bod 17 a 20 rozsudku krajského súdu, pozn.).

18. Sťažovateľka v podstate vyjadrila nespokojnosť s celkovým záverom všeobecných súdov, ktorý označuje ako arbitrárny, nespravodlivý a nesprávny. Z kontextu už uvedených skutočností však nemožno vysloviť, že by boli závery najvyššieho súdu arbitrárne.

19. Na dokazovanie v sporoch s ochranou slabšej strany pamätajú ustanovenia Civilného sporového poriadku, ktoré umožňujú súdu vykonávať aj také dôkazy, ktoré slabšia strana nenavrhla. Činnosť súdu v tejto oblasti by však nemala byť „pátraním“ po dôkazoch, ale ide o oprávnenie súdu vstúpiť iniciatívne do konania vtedy, ak táto potreba z konania logicky vyplynie, a súd svojou aktivitou zabezpečí spravodlivé rozhodnutie vo veci. Dôležité je uviesť, že pri vykonávaní nenavrnutých (ale aj navrhnutých a nepredložených, pozn.) dôkazov je potrebné pamätať na rovnosť strán a slabšiu stranu chrániť v medziach tejto zásady. Miera narušenia rovnosti zbraní na účel ochrany slabšej strany nemôže byť neprimeraná, v opačnom prípade nemožno konanie ako celok považovať za spravodlivé (Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. 2. vydanie Praha : C. H. Beck, 2022. s. 760, marg. č. 10).

20. Ústavný súd akcentuje, že v dôsledku informačného deficitu, ktorý je pre spotrebiteľa v spotrebiteľských sporoch obvyklý, musí dôkaznú povinnosť za spotrebiteľa suplovať súd, a to aj v prípade, ak spotrebiteľ nepredložil alebo nemôže predložiť dôkazy vlastnou vinou. Obdobne platí aj v prípade, ak je spotrebiteľ žalovaný a nepripojí všetky dôkazy k vyjadreniu k žalobe (Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. 2. vydanie Praha : C. H. Beck, 2022, s. 1159.). Zároveň v prípade spotrebiteľských sporov platí, že všeobecne uznávaný princíp „*vigilantibus iura scriptae sunt*“ ustupuje dôležitejšiemu princípu, ktorým je ochrana práv spotrebiteľa, vychádzajúc tak zo samotnej povahy spotrebiteľských právnych vzťahov, v ktorých je neinformovanosť spotrebiteľov často zneužívaná v ich neprospech, keďže len malé percento spotrebiteľov dokáže vyhodnotiť nekalú povahu zmluvnej podmienky (m. m. I. ÚS 150/2018). Rovnako je však nevyhnutné akcentovať, že ústavné sťažnosti je potrebné posudzovať v okolnostiach konkrétne preskúmaných vecí.

21. Vychádzajúc z popísaných teoretických východísk, ústavný súd považoval v preskúmanej veci za rozhodujúce práve okolnosti, v dôsledku ktorých sťažovateľka nedisponovala/nevedela predložiť súdu dotknutú zmluvu, ktorú na výzvu všeobecného súdu do konania nepredložila ani žalovaná (vo svoj neprospech, pozn.). Ako uviedol najvyšší súd (vyplýva zo súdneho spisu, pozn.), tieto okolnosti spočívali v nepredložení zmluvy jednak z dôvodu, že ju sťažovateľka stratila pri sťahovaní, a jednak, že si pred podaním žaloby zmluvu nesnažila zabezpečiť od žalovanej. Predmetné okolnosti následne všeobecné súdy vyhodnotili ako také, ktoré neopodstatňujú prenos zodpovednosti za neúspech v spore na žalovanú či súd, a to aj napriek skutočnosti, že v jej prípade išlo o tzv. slabšiu stranu (spotrebiteľa, pozn.).

21.1 Ústavný súd k predmetnému akcentuje, že nie je „skutkovým súdom“, sám dokazovanie spravidla nevykonáva a nie je preto ani oprávnený do skutkových záverov (či došlo k nemožnosti predložiť zmluvu z vlastnej, resp. nie vlastnej viny) všeobecných súdov zasahovať (m. m. II. ÚS 472/2014). Je pravdou, že v sporoch s ochranou slabšej strany umožňujú ustanovenia Civilného sporového poriadku súdu vykonávať aj také dôkazy, ktoré slabšia strana nenavrhla (resp. navrhla, ale nepredložila), avšak aj pri ich vykonávaní je potrebné pamätať (aj) na zachovanie princípu rovnosti strán. Pri jeho zachovaní najvyšší súd v okolnostiach preskúmanej veci nepovažoval postup nižšie inštančne postavených súdov za rozporný s aplikovanými

zákonnými ustanoveniami, v zmysle ktorých povinnosť strany sporu preukázať svoje tvrdenia (z ktorých tá-ktorá strana odvodzuje svoje právo) nemôže byť prenesená na protistranu, pretože by to bolo v rozpore so základnými princípmi kontradiktórneho procesu, princípom zodpovednosti za unesenie dôkazného bremena a princípom formálnej pravdy uplatňovanej v sporovom konaní. Ústavný súd rezumuje, že sťažovateľka nenamietala, že by nedisponovala vo veci rozhodným dôkazom z nie vlastnej viny a explicitne nenamietala ani potrebu prenesenia dôkazného bremena na žalovanú (neuvádzala konkrétne dôvody). Na druhej strane najvyšší súd poskytol presvedčivú argumentáciu vo vzťahu k všeobecne uznávanému princípu „*vigilantibus iura scriptae sunt*“, ktorý v spotrebiteľských sporoch ustupuje dôležitejšiemu princípu, a to ochrane práv spotrebiteľa, v súvislosti s čím uzatvoril, že k takému prípadu v okolnostiach prerokúvanej veci nedošlo (pozri bod 17 tohto uznesenia, pozn.). Nenašiel totiž v okolnostiach veci zákonný či iný „*rozumný dôvod*“ opodstatňujúci prenos dôkazného bremena na žalovanú, resp. na súd. Ústavný súd v predmetnom posúdení neidentifikoval popretie účelu či zmyslu dotknutých aplikovaných ustanovení či zjavný omyl, resp. exces konajúceho súdu. Pre komplexnosť ústavný súd poukazuje aj na bod 43 rozsudku okresného súdu, v ktorom okresný súd vyjadril právny záver (potvrdený v bode 21 uznesenia krajského súdu, pozn.), že v okolnostiach sťažovateľkinej veci bolo jeho povinnosťou preukázať aj to, o akú sumu sa majetková sféra žalovanej na úkor žalobkyne zväčšila, teda skutočný rozsah toho, o koľko sa majetkový prospech žalovanej na úkor žalobkyne zvýšil, a teda či sa zvýšil o žalovanú sumu.

22. Vo vzťahu k námietke o neuložení poriadkovej pokuty ústavný súd uvádza, že aj keď by pripustil vo veci postup, ktorý za správny označila sťažovateľka, nič to nemení na fakte, že zákon v § 102 ods. 1 CSP stanovuje možnosť, ale nie povinnosť súdu uložiť osobe, ktorá svoju procesnú povinnosť nesplnila (či neuposlúchla príkaz súdu), uloženie poriadkovej pokuty, t. j. poskytuje všeobecnému súdu priestor na uváženie jeho aplikácie. Ako vyplýva z ústavnej sťažnosti a jej príloh, okresný súd sa rozhodol v okolnostiach veci toto zákonné ustanovenie neaplikovať, pričom jeho postup odobril aj krajský súd a následne aj dovolací súd. Ústavný súd bez toho, aby prezentoval vlastné závery (aj keď uvádza, že na základe § 102 ods. 1 CSP môže byť sankcionované aj nesplnenie edičnej povinnosti podľa § 189 CSP, pozn.), konštatuje, že napadnuté uznesenie je v tejto jeho časti zrozumiteľne vysvetlené a jeho posúdenie je v okolnostiach veci možným a ústavne akceptovateľným posúdením.

23. Na základe uvedených skutočností ústavný súd nenašiel medzi namietaným porušením práv sťažovateľky a jej argumentáciou a napadnutým uznesením najvyššieho súdu príčinnú súvislosť pre záver o porušení ňou namietaných práv. Na základe uvedených skutočností ústavnej sťažnosti sťažovateľky podľa § 133 ods. 1 zákona o ústavnom súde *a contrario* nevyhovelo.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. decembra 2023

Jana Baricová
predsedníčka senátu